

ЯНГИЛАНАЁТГАН ЎЗБЕКИСТОНДА УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМ ВА ТАРБИЯНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ

Ҳар қандай мамлакатнинг интеллектуал салоҳияти унда яшаётган халқнинг маънавий баркамоллигида намоён бўлади, маънавий баркамоллик эса таълим жараёнида шаклланади. Дунёнинг барча давлатларида жамият тараққиётининг муҳим омили сифатида баркамол шахе тарбиясига алоҳида эътибор қаратилган ва шу нуқтаи-назардан мамлакатдаги сиёсий тизим, ижтимоий муносабатлар, миллий ва сиёсий менталитет таъсирида таълим моделлари шаклланган. Хусусан, АҚШ, Япония, Хитой, Корея, Нидерландия, Дания ва бошқа давлатларда таълим тизимининг барқарорлиги иқтисодий барқарорликнинг кафолати ҳисобланган ва шу боис, қадимги илдишларга эга бўлган миллий таълим тизими анъаналаридан воз кечмаган ҳолда, даврнинг руҳига мослашиш, таълим тизимининг янги стандартларини яратишда халқаро тажрибага таянишга алоҳида эътибор қаратганлар.

Ўзбекистоннинг миллий тикланишдан юксалиш сари барқарор ривожланиши жараёнида нафақат таълим тизими, балки тарбия соҳасида ҳам чуқур ва кенг қамровли ислохотларга эътибор қаратилмоқда. Ўзбекистонда 2017 йил 29 декабрдаги “Мактабгача таълим тизимини янада такомиллаштириш бўйича чора тадбирлар” тўғрисидаги қарорнинг эълон қилиниши дарахтнинг серҳосил мева бериши унинг илдизини парваришладан бошлаган богбонга киёслаш мумкин. Шу боне, 2017 йил сентябрда Ўзбекистонда дунёда аналогич бўлмаган Мактабгача таълим вазирлиги ташкил этилди, давлатимиз раҳбарининг ташаббуси ва қарори билан ҳар бир вилоятда 20 тадан кам бўлмаган рақобатбардош хусусий мактабгача таълим муассасаларини ташкил этиш жараёни бошланди. Бу бир томондан ота-оналарнинг жамият ривожига ижтимоий фаоллигини оширса, иккинчи томондан болаларнинг таълим ва тарбиясининг мутаносиблигини таъминлаш давлат сиёсати даражасига кўтарилганлигининг исботидир.

Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Хдракатлар Стратегиясининг 4 тамойилида таълим тизими ислохотларини янги босқичга кўтариш бўйича тизимли фаолият режаси, ижтимоий, маънавий-маърифий соҳадаги ишларни янги тизим асосида йулга қўйиш бўйича 5 та илгари сурилган ташаббусларини тарбия самадорлигини оширишга йуналган янги босқич деб эътироф этиш мумкин. Зеро таълим ва тарбия мутаносиблигини таъминлаш ҳар қандай вазиятга мослашиш, фаолиятни ташкил этишда билим яхлитлиги ва эътиқод бутлигига амал қилиш омили бўлади.

Таълим соҳаси ислохотларининг иккинчи босқичи ўрта махсус таълим тизимида амалга ошмоқда. 1997 йилда Кадрлар тайёрлаш Миллий дастурида қабул қилинган 9+3 тизими ўзини оқламаганлигини 20 йиллик ҳаёт тажрибаси ва кўп сонли ота оналар билан ўтказилган сўровномалар натижасида аниқланди. Касб хунар колледжларида мақсадсиз кадрларнинг тайёрланиши ишсизлар сонини кўпайтирди. Шу боне, 2017 йилдан 11 йиллик мактаб таълимини ташкил этишга ўтилиши баробар ид а ўқувчиларга 2 йил давомида 50 та касб хунарга ўргатиш тизими жорий этилди. Бу ёшларнинг ҳар қандай ҳолатда эганлаган касб хунари билан жамиятда ижтимоий фаол бўлишининг кафолатидир. Ихтисослашган мактабларнинг ташкил этилиши, ҳар бир боланинг муайян ихтисослик бўйича мутахассис этиб тайёрлаш йўлидаги саъй ҳаракатидир. Ўзбекистон республикасида Президент мактабларининг очилиши, унда ўқиш учуй мактаб ёшидаги йигит қизларнинг танловининг жорий этилиши аждодларга муносиб авлодларни тарбиялашнинг пухта ўйланган тизими ташкил этилганлигидан далолати ва таълимнинг инсонпарварлашуви олимидир.

Ўзбекистон Президентга Ш. Мирзиёевнинг юртимизда ёшларга ҳарбий таълим-тарбия берадиган курсантлар мактабларига “Темурбеклар мактаби” [1, 2017] деб ном бериш таклифи аждодлар

ватанпарварлиги ва жасоратини ёшларда тарбиялаш мақсади билан йўғрилган.

Бунда билимнинг ўзигагина эмас, балки ундан фойдалана олиш малакаларини шакллантириш ҳам муҳим омилдир. Бу таълим ва тарбиянинг аҳамияти асосан тенглашишини англатади - айтиш ҳолда тор профессионал таълимнинг аҳамиятини бекор қилиш эмас, балки уни дунёқараш контекстига, маданий тарихий маъсулият майдонига киритиш назарда тутилади. Билимнинг жадал суръатларда ўсиши, дунё илмий манзараларининг ўзгариши билимнинг прогноз унсурларини кучайтиришни тақозо этади. Шундай қилиб, бу ерда касбий фаолиятнинг кадрлар билан алоқасини янада кучайтириш, таълим тизимига глобал - мадани, ахлоқий, экологик ва бошқа шунга ўхшаш мезонларни киритиш зарурлиги тўғрисида сўз юритилади.

Ўзбекистонда таълим соҳасида босқичма босқич амалга оширилаётган ислохотлар миллий манфаатларга йўналтирилган, унда ўзига хос тамойилларга риоя қилингани жаҳон ҳамжамияти томонидан тан олинаётганлигини эътироф қилиш лозим. Таълим тизимини муттасил такомиллаштириш, олий таълим соҳасид а таълим стандартларинитурли минтақавий давлатлараро бирлашмалар доирасида янада универсаллаштириш аксарият мамлакатлар, шу жумладан мустақил ривожланаётган Ўзбекистон учун демократик ислохотларни давом эттиришнинг муҳим омилига айланмоқда. Олий таълим тизимига маблағ билан таъминлашнинг турли манбалари - давлат, нодавлат, жумладан чет эл инвестицияларини жалб қилиниши давом этмоқда. Пуллик - шартнома асосида ўқишга кирган талабаларга банк кредитлари бериш амалиёти жорий этилди.

Бу тунги кунда юзага келган муаммолар сарҳисоб қилиниб, Ўзбекистон Президентга Ш. Мирзиёевнинг ташаббуси билан таълим соҳасида минтақавий стандартларни яратиш илмий тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишлари натижаларини амалга тадбиқ этиш, электрон ахборот алмашуви, интернет-технологияларини ривожлантириш янги босқичга кўтарилди. Ўзбекистонда замой талабларига жавоб берадиган кадрларни тайерлашга йўналтирилган сиёсат босқичма-босқич амалга оширилмоқда. Биргина 2017-2019 йилларда 34 та олий таълим муассасаси ташкил этилди, 2020 йил ҳолатида Ўзбекистонда 125 олий таълим тизими фаолият олиб бориб, қабул квотаси йилдан йилга ошмоқда.

2017 йилдан меҳрибонлик уйи тарбияланувчилари ва 1-даражали кўзи ожиз абитуриентларга давлат грантлари ҳисобидан қабул квотасининг ажратилиши ёшлар ижтимоий ҳимоясининг ёрқин ифодасидир. Навоий тоғ кончилиқ института, Тошкент темир йўллари муҳандислари института, ТАТУда сиртки бўлимга қабул квотасининг ажратилиши шу соҳанинг коллежлари битирувчилари учун имтиёз, уларнинг ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда ўқиши учун яратилган шароитлардир. Хусусан, ТАТУнинг махсус сиртки бўлимига қабул квотаси 50 тадан 100 тагача ошди, махсус сиртки бўлимда УЗТВга ва Ўзбекистон почтасига мутахассисларни тайёрлаш режалаштирилди.

2017 йилдан Ўзбекистон республикасининг 36 та олий таълим муассасаларида 114 та янги бакалавр таълим йўналиши ва 42 та олий таълим муассасида 104 та магистратура мутахассислигига қабул квотасининг ажратилиши янги мутахассисликларга эҳтиёжнинг ошаётганлигини намоён этади. Шунингдек, олий таълим муассасаларига мақсадли қабул квотаси белгиланиши ёшларнинг келгусида иш билан таъминлаш имкониятидир.

Олий таълим тизимида хориж давлатлари таълим муассасалари билан академик мобиллик, талабалар алмашинувининг жорий этилиши “Эл-юрт умиди” жамғармаси фаолиятининг йўлга қўйилиши юртимиз иқтидорли ёшларининг ўзлигини намоён қилиш учун яратилаётган шароит, уларнинг инсоний қадрининг улуғланиши, меҳнатига давлатнинг юксак баҳоси деб ҳисоблаш мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тақдирлаш тўғрисида” ПҚ-5847-сонли Фармони барча олий таълим муассасаларининг маъсулиятини ошириш, мажбуриятларини ҳис қилиш, айнан таълим барқарор тараққиётнинг энг муҳим қафолоти эканлигини англашга йўналган саъй ҳаракатдир.

2004 йилда олий таълим тизимида сиртки ва кечки ўқитиш тизимининг бекор қилиниши, аслида инсон ҳуқуқларининг поймол қилиниш деб баҳоланиши мумкин. Ш.Мирзиёевнинг ташаббуси билан 2017 йилда сиртки ва кечки таълим тизимининг қайта тикланиши Ўзбекистон халқининг эгилган қаддининг тикланиши, армонга айланган орзуларининг рўёбининг исботидир.

Энг муҳимимуддатликамқажазосиниўтаётганёшларгатаълимолишучуншароитларнинг

яратилиши давлатимиз раҳбарининг юксак инсонийлиги, бағрикенглиги, халқнинг дарди ва ташвишларини ҳис қилиши ва уларни бартараф этиш йўлидаги сазй ҳаракатдир.

Бу эса мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотларнинг устивор йўналишларидан биридир. Зеро, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев таъкидлаганидек “Ҳозирги вақтда мамлакатимиз аҳолисининг 32 фоизини ёки 10 миллионный 30 ёшгача бўлган ёшларимиз ташкил этади. Ёшларимиз ҳақли равишда Ватанимизнинг келажаги учун жавобгарликни зиммасига олишга қодир бўлган, бугунги ва эртанги кунимизнинг ҳал этувчи кучига айланиб бораётгани барчамизга гурур ва ифтихор бағишлайди” [2, 13]. Виз юртимиз ёшларининг ютуқлари билан ҳақли равишда фахрлансак арзийди. Хусусан, 2000-2016 йилларда Ўзбекистоннинг ўсмир ёшлари дунё миқёсидаги фан олимпиадаларида иштирок этиб юртимизнинг илм хазинасига 200 дан ортиқ медалларга сазовор бўлгани ҳақиқатдир. Бироқ кейинги уч йилда бу кўрсаткич 3 баробар ошганлиги ҳам ҳақиқатдир.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, 2019 йил 3 майда Ўзбекистон республикаси президенти ташаббуси билан “Иқтидорли ёшларни аниқлаш ва юқори малакали кадрлар тайёрлашнинг узлуксиз тизимини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ- 4306 сон қарорининг ижросини таъминлаш мақсадида халқ таълими вазирлиги ҳузурида “олимпиадалари бўйича иқтидорли ўқувчилар билан ишлаш департаменти” ташкил этилди. Халқаро фан олимпиадалари совриндорларига 100 миллион, 54 миллион 35 миллион миқдорида пул мукофотлари белгиланди. Улар Ўзбекистоннинг иқтидорли ўқувчилар заҳирасига киритилди. Уларнинг устозларига ҳам тегиш рағбатлантирувчи мукофотлар ажратилди. Бу мамлакатда барқарор юксалиш жараёни босқичма босқич амалга ошаётганининг кафолатидир.

Хдракатлар стратегиясида ёшларни ижтимоий ҳимоя қилиш, ёш оилалар учун муносиб уй-жой ва ижтимоий-маиший шароитларни яратиш; ёшларга оид давлат сиёсатини амалга оширишда давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари, таълим муассасалари, ёшлар ва бошқа ташкилотларнинг самарали фаолиятини ташкил этиш” ни ҳам тўғри ҳал этиш ва қўйилган мақсадларни амалга ошириш белгилаб берилганлиги эътиборга молик.

Вақт олий кадрият. Вақтни кадрлаш зарур, чунки у инсон учун бебаҳо кадрият, зеро, бу унинг ҳаётий давридир. Шу боне, Ўзбекистонда , ёшларнинг бўш вақтларидан унумли фойдаланишга, уларнинг таҳдидбардош этиб тарбиялаш, турли ғоявий таъсирлардан сақлаб қолишга йўналтирилган тизимли фаолият ташкил этилган. Дарҳақиқат, Тошкент шаҳри Олмазор тумани талабалар шаҳарчаси худудида “Ёшларнинг ўқув, илмий ва маърифий” республика марказининг таклифи ва унинг ташкил этилиши маърифат дунёсига янги ёндашувнинг ифодаси, дунё таълим, илм ва маърифат макони билан алоқа қилиш имконияти сифатида алоҳида эътиборга молик. Ёшларнинг бугун эгаллаган билимлари албатта мамлакат келажагини мустаҳкамлаш йўлидаги дадил қадамдир. Зеро, китоб мутоаласи фикрни теранлаштиради, мантиқий хулосалар чиқариш имкониятини, мушоҳада юритиш қобилиятини кучайтиради. “Энг муҳими, фарзандларимизда ёшлик чоғидан бошлаб китобга меҳр қўйиш, мустақил фикр юритиш, мураккаб ҳаётий вазиятларда тўғри жавоб топиш кўникмасини шакллантиришимиз, бунинг учун тегишли ташкилий ишларни амалга оширишимиз дар кор” [3, 469] шу боне, бугунги кунда республикаимизнинг барча худудларида китобхонлик кунлари, олий таълим муассасаларида романшунослик бадий оқшомлари, маҳаллаларда катта-кичик кутубхоналар ташкил қилинди. Китоб мутоаласининг давлат сиёсати даражасига кўтарилиши, мамлакатимизга кироат этиб ўқийдиган манкуртлар эмас, балки танқидий фикрловчи, янги ташаббус ва ғоялар билан Ўзбекистоннинг тикланишдан юксалиш сари барқарор тараққиётини таъминлашга муносиб ҳисса қўшишга тайёр ёшлар тарбиясини назарда тутди.

Хулоса қилиб шуни таъкидлаш лозимки, бугунги кунда Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ш.Мирзиёевнинг оқилона сиёсати ва раҳбарлик маҳорати миллий таълим тизимининг юксалиши, жамиятда ўз-ўзини англаш ва ватанпарварлик туйғуларининг уйғонишига амалий асос бўлди, давлат ва халқнинг жамият ҳаётига дахлдорлик туйғусини такомиллаштирди.

Таълим тизимидаги коррупцияга хусусан, кадрлар коррупциясига нисбатан аёвсиз кураш бошланди ва бу соҳада муайян ютуқларга эришилмоқда. Олий таълим муассасаларига ўқишга қабул қилиш жараёнида шаффофлик таъминланмоқда.

Хорижда таълим олган ёшлар учун имтиёзлар белгиланди. Энг аввало хорижда олинган таълим ҳужжатларини нострификацияси бўйича Низом қайта ишланди ва унда аҳолининг ижтимоий ҳимояси таъминланди. Дунёнинг энг яхши мингта таълим муассасаси рўйхатига кирган олий ўқув юрти

битирувчиларининг таълим ҳужжатларини тўғридан тўғри нострификация қилиш белгиланди. Олийтаълиммуассасалариароталабаларалмашинувининг жорий этилиши бир томондан тафаккурнинг янгиланишига таъсир этса, иккинчи томондан янги ғоялар ва ишланмаларни Ўзбекистон ҳудудида кенг камровли жорий этиш учун шароит яратди. Ўзбекистон халқининг меҳнати кадр топди, улар қалбидаги ишончсизлик, таҳлика ўрнини рози бўлиш, миннатдорлик туйғуси эгаллади

Зеро, маънавий камолот ва ахлоқ, ақл-заковат ва ўз имкониятларини рўёбга чиқариш, қобилиятини намоён қилиш асосан таълим жараёнида юз беради. Дунёнинг глобал муаммоларини бартараф қилишга ҳаракат қилинаётган ҳозирги даврда таълимнинг сифати бу мақсадларга эришишда муҳим омилга айланади. Шу сабабли таълимнинг сифатини оширишга интилиш, интеграциялашаётган минтақалар учун таълим дастурлари ва андозаларини бир хиллаштириш, «бутуй умр мобайнида узлуксиз таълим» стратегиясини амалга ошириш глобаллашув жараёнларининг янада чуқурлашуви ва такомиллашувида муҳим омилга айланмоқда.

АБАДИЁТЛАР:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиям тўғрисида. - Тошкент: Адолат, 2017. -Б. 25.

2. Мирзиёев Ш. М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда қурамиз.- Тошкент: Ўзбекистон, 2016. -Б.14.

3. Мирзиёев Ш. М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. -Тошкент: Ўзбекистон, 2016. -Б.14.

4. Ҳотамий А. Ислом тафаккури тарихидан. Тошкент: Минҳож, 2003. -Б.ПО.

5. Мирзиёев Ш. Ватанамиз тақдири ва келажаги йўлида янада ҳамжиҳат бўлиб, қатъият билан ҳаракат қилайлик. Тошкент: Ўзбекистон, 2017. -Б. 18.

6. Мирзиёев Ш.М. Мирзиёев Ш. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини мард ва олийжаноб халқимиз билан қурамиз. Тошкент: Ўзбекистон, 2016.

7. Мирзиёев Ш. М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз.Тошкент: Ўзбекистон, 2016. - Б.13.

8. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш-юрт тарққиёти ваҳалқ фаровонлигининг гарови.Тошкент: Ўзбекистон, 2017. - Б.23.

9. Мирзиёев Ш.М. Жисмоний ва маънавий етук ёшлар-эзгу мақсадларимизга етишда таянчимиз ва суянчимиздир // Президент Мирзиёевнинг “Камолот” ёшлар ижтимоий ҳаракатининг IV қурултойидаги нутқи. 2017 йил 30 июнь.

10.Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан қурамиз. - Тошкент: Ўзбекистон, 2018, - Б. 469

11. Zikrova, N., et al. "Interactive Strategies and Methods of Education." International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN (2019): 2277-3878.

12.Namazova, Yulduz. "National education system in the educational ideas of jadidism." The Light of Islam 2020.3 (2020): 47-57.

13.Шермухамедова, Н. "Философия и методология науки (на узб. языке). Ташкент:" Изд. НУУз." (2005).

14.Нишанова, О. (2023). Моральные ценности и их роль в обществе . in Library, 7(1), 1-9. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/archive/article/view/21923>